

Cirkulärnr: 2001:29
Diariernr: 2001/0399
Handläggare: Gigi Isacsson
Sektion/Enhet: Socialtjänst, skydd och säkerhet
Datum: 2001-02-22
Mottagare: Socialnämnd el motsvarande
Individ-/och familjeomsorg
Rubrik: Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador

Sektionen för Socialtjänst, skydd och säkerhet
Gigi Isacsson

2001-02-22

Socialnämnd el motsvarande
Individ-/och familjeomsorg

Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador

Riksdagen har den 21 februari 2001 fattat beslut om en ny nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador. Beslutet bygger på förslagen i regeringens proposition 2000/01:20. Handlingsplanen omfattar perioden 2001-2005.

Bakgrund

I propositionen konstaterar man att möjligheterna att påverka tillgången på alkohol i Sverige genom nationella åtgärder minskat. Detta beror bland annat på att införselnivåerna av alkohol för privat bruk nu ökas successivt fram till år 2004 då samma införselregler ska gälla i Sverige som i övriga EU-länder.

I handlingsplanen slår man fast att målet för samhällets alkoholpolitik även i fortsättningen ska vara att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Med hänsyn till att tidigare metoder, framför allt det s.k. prisinstrumentet, blir svårare att använda ska det ske en förskjutning av de alkoholpolitiska åtgärderna mot den lokala nivån.

Huvudinriktning för alkoholpolitiken

Huvudinriktningen för alkoholpolitiken ska vara att stimulera utvecklingen av målinriktade och samordnade förebyggande insatser på kommunal nivå. Förstärkta åtgärder behövs när det gäller särskilda stödinsatser för riskgrupper och individer med riskbeteende, vård- och behandlingsinsatser, opinionsbildning och information, begränsning av tillgängligheten och marknadsföringen av alkoholdrycker, kompetensutveckling, uppföljning av konsumtions- och skadeutvecklingen samt alkoholforskningen.

Med utgångspunkt från att de nationella målen ligger fast men att metoderna måste vidareutvecklas kan kommunerna enligt vad som föreslås i handlingsplanen utveckla eller komplettera sina alkoholpolitiska program med olika

konkreta åtgärdsförslag. Det är angeläget att det förebyggande arbetet i kommunerna samordnas och att det blir tvärssektoriellt. I den nationella handlingsplanen sägs bland annat följande om kommunernas arbete:

De samlade insatserna bör vara av långsiktig karaktär, integrerade i den reguljära verksamheten, ha tonvikten på de förebyggande insatserna men samtidigt stödja utsatta och sårbara grupper. En tydlig ledning för det samlade arbetet, på såväl tjänstemannanivå som politisk nivå, bör finnas. Som utgångspunkt för sina prioriteringar bör kommunerna också kartlägga och dokumentera utvecklingen av alkoholkonsumtionen och alkoholskadorna i kommunen.

I handlingsplanen nämns särskilt att ett ökat samarbete mellan kommunerna och frivilligorganisationerna är önskvärt. Som ett växande problem vad gäller det förebyggande arbetet tar regeringen upp ungdomars konsumtion av folköl. Denna fråga återkommer dock i regeringens proposition om förändringar i alkohollagen vilken kommer att behandlas av riksdagen senare under våren.

Riskgrupper och individer med riskbeteende

I handlingsplanen nämns särskilt vikten av att barns och ungas behov av stöd och hjälp uppmärksammas och tillgodoses i ett tidigt skede. Det handlar här såväl om barn och ungdomar som lever i missbruksmiljöer eller som riskerar att hamna i eget missbruk. Den generella kompetensen om barns behov bör öka inom bland annat förskola, skola, skolbarnomsorg, socialtjänst och fritidsverksamhet. Samverkan mellan kommunerna och landstingen bör utvecklas så att barn med behov av stöd får adekvat hjälp.

I detta sammanhang nämner regeringen det samverkansprojekt mellan Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet som påbörjades under 2000 och som rör barn och ungdomar i behov av särskilt stöd. (Svenska Kommunförbundets cirkulär 2000:131).

När det gäller vuxna missbrukare är insatser som syftar till att begränsa berusningsdrickandet angelägna och kräver ett nära samarbete mellan polis och socialtjänst. Handlingsplanen nämner här också samarbetet med näringen och arbetet för att utveckla boendemiljöerna samt samordningen mellan det brottsförebyggande och det alkoholförebyggande arbetet.

Vård och behandling

När det gäller vård och behandling av missbrukare trycker handlingsplanen på att behovsanpassad vård bör erbjudas i ett tidigt skede av missbruket. Det är viktigt att kommunerna i sin kartläggning av alkoholproblemets omfattning och analys av missbrukets utveckling också uppmärksammar de socialt mest utsatta missbrukarna.

Information och opinionsbildning

Regeringen anser att information och opinionsbildning kring alkoholens skadeverkningar bör förstärkas på såväl nationell som lokal nivå. Opinionsbild-

ningen bör främst bedrivas av kommuner och landsting samt av frivilligorganisationer på lokal nivå.

Begränsning av tillgången på alkoholdrycker

Tillsynen över försäljning och servering bör enligt den nationella handlingsplanen skärpas. Regeringen nämner följande vad gäller intensifierade åtgärder från kommunernas sida:

- Att ha alkoholpolitiska program som omfattar preciseringar av begreppet alkoholpolitiska olägenheter och kommunens ambitionsnivå för tillsynen
- Att ha en effektiv tillsyn av företag som serverar eller säljer alkohol
- Att erbjuda utbildning i ansvarsfull alkoholhantering för innehavare av serveringstillstånd
- Att samarbeta med polismyndigheten för att motverka illegal alkoholhantering.

För att kunna genomföra en effektiv tillsyn i små kommuner kan det vara en fördel att utveckla samarbete med angränsande små kommuner.

Kompetens inom det förebyggande arbetet

För genomförandet av den nationella handlingsplanen behövs en väl utvecklad kompetens hos alla de som arbetar med förebyggande insatser. Folkhälsoinstitutet får därför i uppdrag att utarbeta ett förslag till fortbildning inom området.

Uppföljning av konsumtions- och skadeutvecklingen

Med en huvudinriktning av alkoholpolitiken där arbetet framdeles främst ska ske på kommunal nivå blir det viktigt att kommunen löpande har möjlighet att följa konsumtions- och skadeutvecklingen i kommunen. Det blir därför enligt handlingsplanen nödvändigt att förbättra den lokala statistiken och också om möjligt ha gemensamma indikatorer som möjliggör jämförelser kommunerna emellan. Folkhälsoinstitutet får i uppdrag att ta fram material som möjliggör sådana jämförelser.

Generella insatser för olika målgrupper

Som nämnts tidigare anger den nationella handlingsplanen att insatser för barn och ungdom och storkonsumenter bör prioriteras de närmaste åren. Vad gäller insatser för barn och ungdom ges Folkhälsoinstitutet i uppdrag att i samverkan med Skolverket och i samråd med Svenska kommunförbundet analysera vilka insatser som kan vidtas för att stärka den alkoholskadeförebyggande verksamheten i skolan. Elevperspektivet bör få en mer framträdande roll i skolans alkoholförebyggande arbete, säger man. Vid sidan av den rena undervisningen om alkohol är det värdefullt om skolorna utarbetar riktlinjer för hur man förebygger problem. Enligt planen bör en sådan policy omfatta hela skolan, såväl elever som lärare. Bland övriga mötesplatser för

ungdomar där det kan finnas skäl att ta upp alkoholfrågorna nämner planen ungdomsmottagningarna, föreningslivet och idrotten.

Vad gäller generella insatser för vuxna får Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla metoder för hur andelen primärvårds- och företagshälsovårdspersonal som genomgår fortbildning om alkohol kan öka. Socialstyrelsen får också i uppdrag att tillsammans med Folkhälsoinstitutet ta fram fortbildning för personal inom mödrahälsovården för att höja kunskapen om sambandet mellan alkoholkonsumtion och skador under graviditeten.

En ny statlig kommitté

I samband med beslutet om den nationella handlingsplanen inrättar också regeringen en kommitté med uppgift att svara för samordningen av insatserna på nationell nivå samt i vissa delar för genomförande av handlingsplanen. Svenska Kommunförbundet kommer att vara representerat i kommittén. Den samarbetskommitté som tidigare funnits inom området – Oberoende Alkoholsamarbetet (OAS) -kommer därmed att upphöra.

Finansiering

Riksdagen har avsatt 450 miljoner kronor för åren 2001-2003. Av dessa medel avsätts 300 miljoner kronor för förstärkta insatser i kommunerna. Länsstyrelserna kommer att anvisa medel, efter ansökan från kommunen, utifrån direktiv som utarbetas av regeringen. De medel som länsstyrelserna tidigare fördelat med 50 miljoner kronor per år till kommuner som utvecklat öppenvårdsinsatser för ungdomar och missbrukare har medräknats i de angivna 300 miljoner kronorna och då regeringen redan beslutat om dessa medel för 2001 kommer man innevarande år att återkomma till länsstyrelserna med beslut angående kompletterande medel.

Kommunerna förväntas enligt planen att i sina ansökningar om ovanstående medel redogöra för hur man tänker tydliggöra sitt ansvar, förstärka sin samordning och intensifiera sina insatser inom de områden som utpekats i handlingsplanen, så att ett samlat arbete utvecklas med tydlig politisk ledning.

Handbok i drogförebyggande arbete

Svenska Kommunförbundet ger under den närmaste tiden ut boken "Drogförebyggande arbete – en handbok". Ett exemplar kommer att gratis tillställas varje kommun.

Frågor med anledning av detta cirkulär besvaras av förbundssekreterare Gigi Isacsson, tfn 08-452 78 46.

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET

Sektionen för Socialtjänst, skydd och säkerhet

Anita Sundin

Gigi Isacsson